

15 Ξένες λέξεις στις ελληνικές τραπεζικές συμβάσεις: αναγκαιότητα ή επιλογή;

Κωνσταντίνα Α. Βαδάση, Κατερίνα Θ. Φραντζή

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η ένταξη της Ελλάδας στην Ευρωπαϊκή Ένωση επέφερε πολλές αλλαγές στο επίπεδο της γλώσσας, ακόμη και στις πιο συντηρητικές ποικιλίες της. Ο νομικός λόγος είναι μία χαρακτηριστική περίπτωση τέτοιων αλλαγών, καθώς οι γλωσσικές δομές σε ευρωπαϊκά νομικά κείμενα περνούν συνεχώς σε όλες τις γλώσσες των ευρωπαϊκών κρατών-μελών με κυριότερο πεδίο το λεξιλογικό. Και ενώ όλοι σχεδόν οι οδηγοί υποστηρίζουν πως στη νομική γλώσσα δεν υπάρχουν και δεν πρέπει να υπάρχουν ξένοι όροι, στην παρούσα έρευνα, η οποία αφορά τις νομικές τραπεζικές συμβάσεις, παρατηρείται μεγάλος αριθμός ξενικών όρων αμετάφραστων στην ελληνική. Πιο συγκεκριμένα, η πλειοψηφία των προτάσεων-οδηγιών για τα ελληνικά νομικά κείμενα απαγορεύει ρητά και σχεδόν εξολοκλήρου τη χρήση δάνειων όρων ή λέξεων, εκτός από περιπτώσεις στις οποίες κρίνεται αναγκαίο και είναι αναπόφευκτο, επιτάσσοντας να χρησιμοποιείται ο αντίστοιχος ελληνικός, δεδομένου ότι έχει διαπλαστεί (Κ.Ε.Κ. 2006:14). Ωστόσο, η παρούσα έρευνα, που στηρίζεται στη μεθοδολογία χρήσης σωματών κειμένων, με ποσοτική και ποιοτική ανάλυση των δεδομένων, ανέδειξε το γεγονός ότι η γλώσσα στις ελληνικές τραπεζικές συμβάσεις, η οποία κατά βάση είναι νομική, όπως εμφανίζεται μέσα από το σώμα των ελληνικών τραπεζικών συμβάσεων BanCo (Βαδάση & Φραντζή, 2017), παρουσιάζει μία πληθώρα ξένων λέξεων. Πολλές φορές μάλιστα υπάρχει προτίμηση στον ξένο όρο, ακόμη και στην περίπτωση που ο όρος υπάρχει μεταφρασμένος στη νεοελληνική. Έτσι, σε μία νομική σύμβαση ο ξένος όρος μπορεί να εμφανίζεται με συνοδεία μετάφρασης στα ελληνικά (ή αντιστρόφως ο ελληνικός με τη συνοδεία του ξένου ως παρακείμενος για διευκρινιστικούς λόγους). Το φαινόμενο της προτίμησης ξένων όρων έχει επισημανθεί στο παρελθόν για μεμονωμένα περιστατικά (βλ. Koutsivitis 1986), ωστόσο στο BanCo παρατηρείται σαφώς εντονότερο. Αυτό σημαίνει πως οι όροι αυτοί δεν προλαβαίνουν να τυποποιηθούν από θεσμικά όργανα, (όπως είναι η ΕΛΟΤ και η ΕΛΕΤΟ) με αποτέλεσμα η χρήση τους στην ελληνική να μην ακολουθείται από συνέπεια στη γραφή, μετεγγραφή ή την μετάφραση/απόδοσή τους. Επιπλέον, η χρήση ξένων όρων στις τραπεζικές συμβάσεις προξενεί προβληματισμούς, αλλά και προβλήματα, κυρίως σε θέματα μετάφρασης (αυτόματης ή μη) που χρήζουν ιδιαίτερης αντιμετώπισης. Στη δική μας περίπτωση εξετάζεται πώς θα αντιμετωπιστούν τέτοια προβλήματα αυτόματης μετάφρασης στο σύστημα Unitex.

Foreign words in Greek bank contracts: a necessity or an option?

Konstantina A. Vadasi, Katerina T. Frantzi

ABSTRACT

The accession of Greece to the European Union has caused numerous changes in the language level, even in its most conservative varieties. The legal language is a typical case of such changes, as the language structures in European legal texts pass into all the languages of the European member-states,

mainly in the lexical field. And, although almost all guides maintain that in legal language there are not or there must not be any foreign words, in this survey concerning legal bank contracts, the observed use of foreign terms that have not been translated into Greek is very extensive. More specifically, the majority of suggestions - instructions concerning Greek legal texts strictly and almost completely forbid the use of loan terms or words, except for cases in which it is deemed necessary and unavoidable, dictating the use of their Greek counterparts instead, given that they have already been formed (KEK 2006:14). However, the present survey relying on the methodology of Corpus Linguistics with a quantitative and qualitative data analysis highlighted the fact that the language in Greek bank contracts, which is basically legal, as the Corpus of Greek Bank Contracts- BanCo (Βαδάση και Φραντζή, 2017) shows, has a very large number of foreign words. Indeed, in many cases the foreign term is preferred, even in case this term has been translated into Modern Greek. Therefore, the foreign term in a contract may appear accompanied by a translation into Greek or vice versa, that is, there may be the foreign term alongside the Greek one, for reasons of clarification. This has been observed in the past in isolated incidents (see Koutsivitis 1986), but today in BanCo it has become more intense. This means that there is no time for these terms to be standardized by institutions (such as ELOT and ELETO). As a result, their use in Modern Greek is not characterized by consistence in their writing, transcription or translation (Μάνεσης 1999, 73-76). In addition, the use of foreign terms in Bank Contracts provoke questions and problems, mainly in matters of translation (both automatic and non-automatic that need special handling. In our case, we need to examine how to face such problems of automatic translation in the Unitex system.

0 Εισαγωγή: Νομική επιστήμη, Ιδιωτικό και Τραπεζικό Δίκαιο

Αντικείμενο της νομικής επιστήμης είναι η διερεύνηση των προβλημάτων που δημιουργούνται από κοινωνική συμβίωση των ανθρώπων, από άποψη ρυθμίσεώς τους με υποχρεωτικούς κανόνες που θέτει η οργανωμένη κοινωνία (Παπαστερίου 1994:33). Έχει δηλαδή ως κύριο αντικείμενό της το Δίκαιο το οποίο ορίζεται σύμφωνα με τον Μάνεση (1980:30) ως *«το σύστημα καταναγκαστικών κανόνων που ρυθμίζουν τις σχέσεις των ανθρώπων σε ορισμένη κοινωνική συμβίωση και που την τήρησή τους επιβάλλει και εξασφαλίζει με κυρώσεις η κρατική εξουσία»*. Το Εσωτερικό Δίκαιο, το οποίο ταυτίζεται με το δικαιοσύστημα κάθε κράτους, αντιδιαστέλλεται προς το Διεθνές, και διαιρείται στο Δημόσιο και το Ιδιωτικό. Στο Ιδιωτικό Δίκαιο ανήκουν: α. το Αστικό, που είναι το γενικό ιδιωτικό δίκαιο και περιέχει τους κανόνες που ρυθμίζουν τις σχέσεις της καθημερινής συμβίωσης των ανθρώπων ως ιδιωτών (άσχετα από το επάγγελμά τους) και διαιρείται σε πέντε (5)

ειδικότερους κλάδους: τις Γενικές Αρχές, το Ενοχικό, το Εμπράγματο, το Οικογενειακό και το Κληρονομικό Δίκαιο, β. το Εμπορικό το οποίο, παρότι επηρεάζεται έντονα από τους βασικούς κανόνες του Αστικού Δικαίου, ιστορικά εξελίχθηκε σε αυτόνομο κλάδο του δικαίου. Αποτελείται από τους κανόνες δικαίου που ρυθμίζουν τις σχέσεις που ανάγονται στο εμπόριο, με την ευρεία έννοια γ. το Εργατικό, που επίσης σταδιακά αποσπάστηκε από το Αστικό, παρότι πολλοί από τους βασικούς του κανόνες εξακολουθούν να ρυθμίζονται στην Ελλάδα από τον ΑΚ. δ. το Ιδιωτικό Διεθνές, που αντιδιαστέλλεται προς το Δημόσιο Διεθνές Δίκαιο. Το Αστικό Δίκαιο, επομένως, ανήκει στο ιδιωτικό, αλλά δεν ταυτίζεται πλέον με αυτό, από τη στιγμή μάλιστα που αποσπάστηκαν από αυτό το Εμπορικό και το Εργατικό. ε. το Τραπεζικό Δίκαιο το οποίο, σύμφωνα με τον Ψυχομάνη (2011:1) «είναι το σύνολο των κανόνων, που ρυθμίζουν την άσκηση τραπεζικών εργασιών (δραστηριοτήτων) από ειδικά προβλεπόμενες και εποπτευόμενες εμπορικές επιχειρήσεις, τα πιστωτικά, κυρίως, ιδρύματα (τράπεζες) και τα χρηματοδοτικά ιδρύματα.

Η διάκριση πάντως των δικαίων στο σύνολό τους σε δημόσιο και ιδιωτικό δεν είναι πάντα αυστηρή. Συνεπώς, και το Τραπεζικό δίκαιο με τα ρυθμιστικά αντικείμενα που φέρει, έχει κανόνες τόσο ιδιωτικού όσο και δημοσίου δικαίου. Επομένως, το Δίκαιο των Πιστωτικών Ιδρυμάτων ή αλλιώς Τραπεζικό Δίκαιο αποτελεί τα τελευταία χρόνια ξεχωριστό κλάδο της νομικής επιστήμης, χωρίς όμως η διάκριση αυτή να είναι απόλυτα οριοθετημένη. Αποτέλεσμα των νομοθετικών παρεμβάσεων είναι ότι το αντικείμενο του τραπεζικού δικαίου δεν είναι οριοθετημένο σε έναν τομέα, αλλά είναι διακλαδικό, συγχρόνως όμως αυτόνομο δίκαιο, με στοιχεία αστικού, εμπορικού, οικονομικού και δημοσίου δικαίου και δέχεται επιρροές από το ευρωπαϊκό, αλλά και από το διεθνές τραπεζικό δίκαιο (δημόσιο και ιδιωτικό), καθώς και από το δίκαιο της ευρωπαϊκής και νομισματικής ένωσης (Ρόκας και Γκόρτσος, 2012:1).

1 Η σημασία μελέτης της Νομικής Γλώσσας

Η σημασία της μελέτης της νομικής γλώσσας πηγάζει από τους σκοπούς και τους ιδιαίτερους στόχους που εξυπηρετεί η μελέτη της. Σύμφωνα με τον Sandrini (1999:11), η χρήση της νομικής γλώσσας εξυπηρετεί τη νομική επικοινωνία που με τη σειρά της εξυπηρετεί: α. τη ρύθμιση κοινωνικών πραγματικών καταστάσεων στο πλαίσιο μιας έννομης τάξης β. τη συνεννόηση μεταξύ ειδικών της Νομικής Επιστήμης (δικηγόρων, δικαστών, νομοθετών, θεωρητικών της Νομικής Επιστήμης κ.ά.) γ. τη συνεννόηση εντός ενός θεσμικού, διοικητικού πλαισίου (νομοθετικής, εκτελεστικής, δικαστικής εξουσίας). Εδώ, μπορεί να προστεθεί και η συνεννόηση μεταξύ ειδικών και μη ειδικών, αφού η σχέση του απλού πολίτη με τον νόμο, χαρακτηρίζεται από σχέσεις με τον περίγυρό του εντός

νομοθετικών πλαισίων σε καθημερινή βάση. Συνεπώς, προκύπτουν κατηγοριοποιήσεις νομικών κειμένων, όπως π.χ. του Kelsen και των Politis και Canelloroulou-Botti (2000), οι οποίες όμως δε φαίνεται να έχουν στεγανά ανάμεσά τους, αφού πολλές από αυτές εμφανίζουν αλληλοεπικάλυψη και πολλά νομικά κείμενα μπορούν να εξυπηρετούν περισσότερους του ενός σκοπούς.

Η μελέτη της νομικής γλώσσας έχοντας μερίδιο τόσο στη νομική επιστήμη, όσο και στην επιστήμη της γλωσσολογίας, σημαίνει πως μπορεί να προσφέρει εξίσου χρήσιμα αποτελέσματα και στις δύο. Στη γλωσσολογία, η νομική γλώσσα ως ΕΓ αποτελεί ένα χρήσιμο εργαλείο για τους γλωσσολόγους, όπως όλες οι ΕΓ, ενώ στο πεδίο της νομικής η διατύπωση, η περιγραφή και η ερμηνεία των νομικών κειμένων απαιτεί την ορθή και σαφή διατύπωση όρων, με συγκεκριμένο λειτουργικό ύφος, ώστε να αποφεύγονται παρερμηνεύσεις και λάθη που μπορούν να καταστήσουν την επικοινωνία ανέφικτη.

Γενικά, η έρευνα της νομικής γλωσσολογίας μπορεί να έχει εφαρμογές τόσο σε εθνικό όσο και σε διεθνές επίπεδο, αφού η μελέτη της νομικής γλώσσας στη διαχρονία της μέσα σε μία γλώσσα και σε σχέση με την κοινή γλώσσα, παρέχει τεκμήρια σε ερωτήματα ιστορικά για την πορεία μιας γλώσσας, όπως εάν αυτή άλλαξε εν γένει ή εν είδει. Το παράδειγμα της διγλωσσίας και της γλωσσικής μεταρρύθμισης του 1976 αποδεικνύει πως αφενός οι αλλαγές υπήρξαν αναγκαστικές, ωστόσο όμως δεν έγιναν αυτομάτως, ενώ κατάλοιπα αρχαϊκών φράσεων, αλλά και του μορφοσυντακτικού συστήματος ειδικότερα η νομική γλώσσα διαθέτει κατά κόρον (βλ. συγκριτικά και με άλλες γλώσσες).

Έτσι, η συγχρονική μελέτη της νομικής γλώσσας μπορεί να δείξει τα ήθη του νομοθέτη και τους τρόπους με τους οποίους συνέταξε νομικά κείμενα και βάσει αυτού να οριστεί μία μέθοδος-οδηγός για μελλοντικούς νομοθέτες με κανονισμούς χρήσης της γλώσσας, ώστε να αποφεύγονται αποκλίσεις που δυσχεραίνουν την επικοινωνία, αλλά και την αντιστοίχιση όρων σε διαγλωσσικό επίπεδο (Gortych and Michalak, 2015).

2 Η γλώσσα των ελληνικών τραπεζικών συμβάσεων και το BanCo

Οι Βαλεοντής και Κριμπάς (2014:31) δέχονται την ύπαρξη μιας εν γένει νομικής γλώσσας παράλληλα με υπο-είδη αυτής, είτε στα πλαίσια των διαφορετικών γλωσσών είτε στα πλαίσια των διαφορετικών δικαίων ή διαφορετικών νομικών κειμένων, τα οποία εμφανίζουν λιγότερα ή περισσότερα χαρακτηριστικά που εξατομικεύουν και αυτές τις ίδιες ως προς την εν γένει νομική γλώσσα. Υποστηρίζουν πως η περιγραφή των (διαγλωσσικώς ισχυόντων, για όσους δέχονται ότι υπάρχουν) εξατομικευμένων χαρακτηριστικών καθεμιάς από τις υποκατηγορίες της νομικής γλώσσας θα απαιτούσε τη συγγραφή ξεχωριστού έργου.

Σύμφωνα μάλιστα με την Blückerf (2010: 43) η νομική γλώσσα και τα νομικά κείμενα απαντούν σε μια πληθώρα περιστάσεων, γι' αυτό και «δεν υπάρχει μία ενιαία νομική γλώσσα».

Στη δική μας έρευνα η σύσταση του Σώματος Κειμένων των Ελληνικών Τραπεζικών Συμβάσεων (BanCo) αποτελεί μία προσπάθεια μελέτης αυτού του υποσύνολου (subset) της νομικής γλώσσας (βλ. Βαδάση και Φραντζή 2017). Οι λόγοι μελέτης της ειδικής αυτής γλώσσας αφενός εμπίπτουν στους λόγους μελέτης της νομικής γλώσσας και αφετέρου είναι και ειδικότεροι: είναι γεγονός πως η παγκοσμιοποίηση της αγοράς και της οικονομίας φέρνει σε καθημερινή βάση νέα ζητήματα σε ό,τι έχει να κάνει με τις σχέσεις πολίτη και χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων (τράπεζες) σε σημείο που η γλώσσα να χαρακτηρίζεται από μία δυναμική με έντονους ρυθμούς. Προκύπτει δηλαδή μέσα από τις σχέσεις πολίτη και Τράπεζας μία ειδική γλώσσα, η γλώσσα του Τραπεζικού Δικαίου, η οποία χαρακτηρίζεται από μία έντονη δυναμική, καθώς νέοι τύποι συμβάσεων προκύπτουν μέρα με τη μέρα μέσα από συναλλαγές με τραπεζικά ιδρύματα. Το άρθρο 11 του Ν. 3601/2007 περιέχει έναν ευρύ κατάλογο τραπεζικών εργασιών, στον οποίο πρέπει κανείς να ανατρέχει για να γίνεται σαφές τι εμπίπτει και τι όχι στην αρμοδιότητα μίας τράπεζας ως εργασία. Μεταξύ άλλων, αναφέρονται η αποδοχή καταθέσεων, η χορήγηση δανείων, η χρηματοδοτική μίσθωση (leasing), οι πράξεις διενέργειας πληρωμών, η έκδοση και η διαχείριση μέσων πληρωμής, οι εγγυήσεις και οι αναλήψεις υποχρεώσεων, οι συναλλαγές για λογαριασμό του ίδιου του ιδρύματος ή της πελατείας του, που αφορούν: μέσα χρηματαγοράς (αξιόγραφα κλπ), συνάλλαγμα, προθεσμιακά συμβόλαια χρηματοπιστωτικών τίτλων, συμβάσεις ανταλλαγής επιτοκίων και συναλλάγματος, κινητές αξίες, η διαμεσολάβηση στις διατραπεζικές αγορές, η φύλαξη και η διαχείριση κινητών αξιών, η εκμίσθωση θυρίδων, η έκδοση ηλεκτρονικού χρήματος κ.ά. Αξίζει να σημειωθεί ότι τα τελευταία χρόνια λαμβάνει όλο και μεγαλύτερη έκταση η ηλεκτρονική διεκπεραίωση των τραπεζικών συναλλαγών και γίνεται λόγος ανάλογα για electronic-banking ή e-banking, για home-banking, phone-banking ή mobile-banking).

Όλες αυτές οι συναλλαγές αυτομάτως συνεπάγονται την επαφή του πολίτη ως ομιλητή με μία ειδική γλώσσα, η οποία περιέχει όρους και δομές διαφορετικές κατά πολύ σε σχέση με την κοινή, ενώ νέες τροπολογίες και νομολογίες ορίζουν τις πελατειακές σχέσεις του πολίτη με τις τράπεζες, ώστε να παρεισφρέουν στο λεξιλόγιό του νέοι ειδικοί όροι, οι οποίοι δεν είναι καταγεγραμμένοι σε ειδικά λεξικά. Καθιστούν, μάλιστα, επιτακτική την ανάγκη περιγραφής και ανάλυσης της ειδικής αυτής γλώσσας, ώστε να επιτευχθεί η κατά το δυνατόν κατανόησή της από μη ειδικά και επιστημονικά καταρτισμένους ομιλητές σε θέματα τραπεζικών και εν γένει οικονομικών και νομικών συναλλαγών.

3 BanCo και ξένοι όροι

Εφαρμόζοντας κανείς τη θεωρία περί ΕΓ και Νομικής Γλώσσας, βλέπει ότι το BanCo περιέχει κείμενα σε μία γλώσσα που έχει χαρακτηριστικά της Νομικής Γλώσσας, όπως είναι οι στερεότυπες εκφράσεις, οι τεχνικοί όροι, οι λεξιλογικοί αρχαϊσμοί, η μορφολογική αυστηρότητα σε συνδυασμό με αρχαϊστικές αποκλίσεις κ.ά. (ενδεικτικά βλ. Παναρέτου 2009, Σταυράκης 2010). Ωστόσο, όμως, επειδή, όπως ειπώθηκε παραπάνω, σχετίζεται και με άλλες επιστήμες ή κλάδους αυτών, περιλαμβάνει χαρακτηριστικά και όρους των επιστημών αυτών. Άρα, ενώ κατά βάση θεωρείται νομική γλώσσα και ως τέτοια δεν έχει ή δεν αναμένεται να έχει ξενούς όρους (Βαλεοντης και Κριμπάς, 2014: 46) εμφανίζει έναν αρκετά μεγάλο αριθμό ξενικών λέξεων. Οι χρηματοπιστωτικοί όροι, οι οικονομικοί, οι όροι της δημόσιας διοίκησης, της κοινωνιολογίας, αλλά και ονόματα εθνικών και διεθνών οργανισμών καθώς και η γλώσσα της διαφήμισης είναι οι αμέσως συχνότερες ορολογίες και ειδικές γλώσσες που απαντά κανείς στις τραπεζικές συμβάσεις μετά τη νομική γλώσσα (π.χ. *δικαίωμα, υποχρέωση, ππίασμα, υπερημερία, οφειλέτης/δανειστής, καταναλωτής, τόκος, ανατοκισμός, φύλαξη* κ.ά.). Από κει και πέρα απαντούν κι άλλες συχνότερα ή σπανιότερα (πρβλ. Κελάνδριας, 2009). Ειδικότερα, οι ξένοι όροι του BanCo αφορούν:

α. ακρωνύμια και αρκτικόλεξα (π.χ. URR = Uniform Rules for Bank-to-Bank Reimbursements), β. όρους οικονομικούς ή χρηματοοικονομικούς (π.χ. fixing = η μέση τιμή), γ. ονόματα τραπεζικών ή άλλων προϊόντων (π.χ. swaps = συμβάσεις ανταλλαγής), δ. λογότυπα ή ονόματα εταιρειών ή Τραπεζών (π.χ. EUROBANK), ε. ονόματα υπηρεσιών (π.χ. SHA, EUROCONTROL), στ. ορολογία άλλων ειδικών γλωσσών (π.χ. Versions = τροποποιήσεις στην αεροπορία) ζ. λατινικές εκφράσεις (erga omnes) στ. ονομασίες διεθνών νόμων, υπηρεσιών, μέσων επικοινωνίας (πχ e-mail, fax) η. λογότυπα με εναλλαγή ελληνικών και λατινικών χαρακτήρων (πχ EONOCash).

Το φαινόμενο, ωστόσο, του να συναντάμε ξένες λέξεις στη νομική γλώσσα, απαντά σύμφωνα με το περιεχόμενο του BanCo και σε νόμους πριν τεθεί θέμα ΕΕ (πχ 1958). Η πρόσμιξη πάντως οικονομικών όρων στο εν λόγω ΣΚ καθώς και οι υπηρεσίες των Τραπεζών που προσφέρονται μέσω διαδικτύου σε συνδυασμό με την προώθηση των προϊόντων (marketing) τα τελευταία χρόνια αποτελούν σαφείς λόγους πρόσμιξης ξένων όρων στη γλώσσα των συμβάσεων, εφόσον οι όροι αυτοί είτε έρχονται ως δάνειοι όροι αμετάφραστοι από άλλες γλώσσες είτε επινοούνται.

4 Οδηγοί για τη νομική γλώσσα και ξένοι όροι – Τι γίνεται στην πράξη

Οι οδηγοί συγγραφής, μετάφρασης και ορθογραφίας νομικών κειμένων, που έχουν κατά καιρούς εκδοθεί από την Ε.Ε. ή από ακαδημαϊκούς εντός Ελλάδας, στο σύνολό τους αποτρέπουν τη χρήση ξένων όρων ή τη συστήνουν με φειδώ.

Πιο συγκεκριμένα, σύμφωνα με τους Βαλεοντή και Κριμπά (2014:47), στη νομική γλώσσα πρέπει κατά κανόνα να αποφεύγονται οι δάνειοι/ξένοι όροι ή δάνειες/ξένες λέξεις, όταν δεν είναι αναγκαίο. Υιοθετούν, δηλαδή, τις υποδείξεις των επίσημων οδηγιών Ελλάδας και Ε.Ε. Έτσι, το *Εγχειρίδιο Οδηγιών για την κωδικοποίηση της Νομοθεσίας* υποδεικνύει ρητά ότι «*Εάν οι κωδικοποιούμενες διατάξεις περιλαμβάνουν ξένους όρους ή λέξεις, χωρίς να είναι αναγκαίο, πρέπει κατά την κωδικοποίηση, να αποδίδονται στη νεοελληνική γλώσσα, εφόσον έχει διαπλαστεί δόκιμος όρος. Εάν υπάρχει ελληνικός όρος, ο οποίος δεν έχει επικρατήσει, παρατίθεται και ο ξενόγλωσσος εντός παρενθέσεως*». Το *Διοργανικό Εγχειρίδιο σύνταξης κειμένων* σε κάποια σημεία που αφορούν ξενόγλωσσους όρους θεωρεί πως πρέπει να αποφεύγονται (βλ. 7.3.1), ενώ για τα ξενικά κύρια ονόματα (Ανθρωπωνύμια και Τοπωνύμια) υιοθετεί τη γραφή της απλοποιημένης μετεγγραφής τους στην ελληνική (*απλογράφηση*). Στις συντομογραφίες επιτρέπει κατά περίπτωση τη μετάφρασή τους ή όχι στα ελληνικά, χωρίς να ορίζει με σαφήνεια πότε μπορεί να χρησιμοποιείται ο ένας και πότε ο άλλος τρόπος ονομασίας (βλ. 10.5). Τέλος, ο *Οδηγός για τη σύνταξη, τη μετάφραση και την αναθεώρηση των νομικών πράξεων και λοιπών εγγράφων της Ευρωπαϊκής Ένωσης* (Δ. 2.1.2), ο οποίος παραπέμπει στον *Κοινό πρακτικό οδηγό του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, του Συμβουλίου και της Επιτροπής για τα πρόσωπα που συμβάλλουν στη σύνταξη των νομοθετικών κειμένων της Ευρωπαϊκής Ένωσης* (5.2.4) ορίζει ρητά πως οι ξένοι όροι πρέπει να αποφεύγονται στα νομοθετικά κείμενα και όπου είναι απαραίτητο να δίνεται πρώτα ο ελληνικός όρος και μέσα σε παρένθεση ο ξενικός. Ειδικά για τις λατινικές εκφράσεις, οι οποίες είναι συνηθισμένες στον νομικό λόγο, ορίζει ότι σε κείμενα που απευθύνονται στο ευρύ κοινό είναι καλό να αντικαθίστανται από αντίστοιχες ελληνικές εκφράσεις (πχ *το mutatis mutandis με το τηρουμένων των αναλογιών*).

Αυτό που προκύπτει από τις παρατηρήσεις μας στα νομοθετικά κείμενα του ΒanCo είναι ότι οι κανόνες αυτοί δεν τηρούνται είτε διότι οι συντάκτες δεν τις λαμβάνουν σοβαρά υπόψη, είτε διότι εξαρχής τις αγνοούν, είτε διότι ορισμένοι οδηγοί δε δίνουν σαφείς οδηγίες σε ποιες περιπτώσεις μπορούν να υπάρξουν εξαιρέσεις σε κανόνες. Εκφράσεις του τύπου «χωρίς να είναι αναγκαίο», «όπου είναι απαραίτητο (να χρησιμοποιούνται)», «κατά κανόνα», «καλό είναι να αποφεύγονται» κλπ δίνουν την ευχέρεια στον συντάκτη να επιλέξει κατά το δοκούν εάν θα χρησιμοποιήσει τον ξένο όρο ή τη μετάφρασή του. Επιπλέον, υπάρχουν περιπτώσεις

στις οποίες ο πρωτογενής συντάκτης (Οδηγός για τη σύνταξη σελ. 88) χρησιμοποιεί όρους που αναγκάζουν τον δευτερογενή (μεταφραστή στην ελληνική) να μη γνωρίζει πώς ακριβώς θα τους αποδώσει, εφόσον ο όρος δεν υπάρχει μεταφρασμένος επίσημα. Το αποτέλεσμα είναι να οδηγείται ο τελευταίος πολλές φορές σε αποπήματα και αστοχίες (Οδηγός για τη σύνταξη σελ. 88, υποσημ. 45). Ένας τελευταίος λόγος της πληθώρας ξένων όρων είναι η φύση των κειμένων του BanCo. Όπως είπαμε, μεγάλο μέρος αποτελείται από νομικά κείμενα-συμβάσεις χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων-Τραπεζών γεγονός που σημαίνει πως εμπλέκονται και άλλες ειδικές γλώσσες πέρα της νομικής.

Τα προβλήματα στη μετάφραση κυρίως των ξένων νομικών και οικονομικών όρων σε ελληνικά κείμενα έχουνε θίξει επίσης οι Κελάνδριος (2007 και 2009), Krimpas (2017), αλλά και Βλαχόπουλος (2015:62 και 93-96),

5 Τα προβλήματα που προκύπτουν και το Unitex

Τα προβλήματα που προκύπτουν από τη χρήση τέτοιων όρων αφορούν την κατανόηση των όρων αυτών από τους αντισυμβαλλόμενους, λόγω διαφορετικής ή κακής μετάφρασης, παρερμηνείας ή δισημίας τους. Επιπλέον, δυσχεραίνεται ο ρόλος του μεταφραστή είτε πρόκειται για μετάφραση αυτόματη είτε όχι. Ο Κελάνδριος (2009) έχει κατηγοριοποιήσει τις περιπτώσεις προβλημάτων που προκύπτουν από τους όρους αυτούς σε πέντε περιπτώσεις: η πρώτη αφορά τα διαφορετικά γλωσσικά κοινά ομιλητών που εμπλέκονται σε μία επικοινωνία (πχ ένας τραπεζικός όρος αλλιώς είναι αντιληπτός από έναν ειδικό νομικό επιστήμονα και αλλιώς από έναν πελάτη τράπεζας), στη δεύτερη ανήκουν όροι με διαφορετικές σημασίες στο ίδιο κείμενο (πχ ο όρος *security* μπορεί να σημαίνει *χρεόγραφο*, *μετοχή* ή και *τίτλος* στο ίδιο έγγραφο). Στην τρίτη κατηγορία υπάρχουν όροι των οποίων η χρήση διαφέρει ανάλογα με τη γεωγραφική περιοχή (πχ ο όρος *stock* χρησιμοποιείται στις Ηνωμένες Πολιτείες για να περιγράψει εκείνες τις μετοχές που στην Μεγάλη Βρετανία ονομάζονται *ordinary shares* (*κοινές μετοχές*), ενώ στην Μεγάλη Βρετανία, ο όρος *stock* έχει τη σημασία του *fixed interest security* (*χρεόγραφο σταθερού επιτοκίου*). Στην τέταρτη κατηγορία, αντιστρόφως από τη δεύτερη, παρατηρούνται όροι που στη γλώσσα-πηγή έχουν πολλά σημαίνοντα, ενώ στη γλώσσα-στόχο (ελληνική) έναν όρο για όλα (πχ *line of credit*, *credit line* και *credit limit* έχουν ως ισοδύναμο στα ελληνικά τον όρο *πιστωτικό όριο*). Στην πέμπτη και τελευταία κατηγορία ανήκουν όροι που δεν αναγνωρίζονται ως όροι της ΕΓ, επειδή αποτελούν δάνειο από την κοινή (ΓΓ), όπως πχ το ρήμα *to tight* (= *σφίγγω* στη ΓΓ, αλλά *περιορίζω* στην ΕΓ). Πράγματι, και στο BanCo είναι πολλές φορές δύσκολο να κατανοήσουμε την ακριβή σημασία όλων των ξένων όρων αφενός και αφετέρου να κατατάξουμε τους όρους αυτούς σύμφωνα με τη μετάφρασή τους στα ελληνικά, εφόσον για

ένα σημαίνον (ξένο) μπορεί να υπάρχουν περισσότερες της μιας μεταφράσεις, όπως πχ το A.T.M. = Automated Teller Machine έχει μεταφραστεί ως i. *Αυτόματη Ταμειολογιστική Μηχανή* ii. *Αυτόματη Ταμειακή Μηχανή* iii. *Μηχάνημα Αυτόματης Συναλλαγής* iv. *Μηχανή Αυτόματης Ανάλυσης Μετρητών*

Έχοντας, λοιπόν, ως στόχο τη μορφολογική, σημασιολογική και συντακτική περιγραφή λημμάτων της ειδικής γλώσσας των τραπεζικών συμβάσεων και επειδή η εργασία μας βασίζεται στη θεωρία της μετασημασιολογικής γραμματικής του Harris (1951 και 1968) και στο μεθοδολογικό πλαίσιο του Λεξικού-Γραμματικής, όπως αυτό καθορίστηκε από τον Gross (1975) και στηρίζεται στη μεθοδολογία των Σωμάτων Κειμένων (Sinclair, 2005), τα προϊόντα της έρευνάς μας προγραμματίζονται, ώστε να εμπλουτίσουν την ελληνική έκδοση του προγράμματος ανάλυσης κειμένων Unitex¹. Για τον λόγο αυτό κατά την κατασκευή του ηλεκτρονικού λεξικού φροντίζουμε να δώσουμε ως εισαγόμενο μεταφρασμένο όρο οποιονδήποτε βρίσκουμε στο ΣΚ μας, διότι ο στόχος είναι να πετύχουμε όσο το δυνατόν μεγαλύτερο ποσοστό επιτυχίας στη μετάφραση λαμβάνοντας υπόψη τη χρήση της γλώσσας και όχι την κανονικοποίησή της.

6 Συμπεράσματα

Οι κανόνες που προτείνουν οι επίσημοι οδηγοί και επιστήμονες που συντάσσουν τα νομικά κείμενα δεν τηρούνται, με αποτέλεσμα τα νομοθετικά κείμενα να περιλαμβάνουν ένα μεγάλο ποσοστό ξένων λέξεων. Τα προβλήματα που προκύπτουν, όπως ειπώθηκε παραπάνω, αφορούν τόσο τη συνεννόηση/επικοινωνία μεταξύ ειδικών, όσο και μεταξύ ειδικών ή μη ειδικών με απώτερα προβλήματα στη μετάφραση. Τα προβλήματα αυτά μπορούν να λυθούν μόνο και εφόσον ο συντάκτης του κειμένου λάβει σοβαρά υπόψη τις οδηγίες που δίνονται. Συνοπτικά, θα πρέπει πρώτα από όλα να είναι καλός γνώστης της υπάρχουσας κατάστασης και των προβλημάτων που προκύπτουν από την κατάσταση αυτή, αλλά επιπλέον να γνωρίζει τόσο τα εργαλεία όσο και τις υποδείξεις των κεντρικών οργάνων για τη σύνταξη κειμένων, καθώς και τους γενικότερους οδηγούς, ώστε να ελαττωθούν τα λάθη και τα αποπήματα. Για τον σκοπό αυτό έχουν οριστεί αρκετά εργαλεία που αφορούν τόσο τη σύνταξη όσο και τη μετάφραση ειδικών όρων.² Σε δεύτερο χρόνο οφείλει ο εκάστοτε συντάκτης ή μεταφραστής να εφαρμόσει τις παραπάνω οδηγίες με συνέπεια, για να μην

¹ Βλ: <http://unitexgramlab.org/> και <http://infolingu.univ-mlv.fr/>

² Ενδεικτικά αναφέρουμε τα: Legis Write: https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/call-for-tenders_omin17_legiswrite_oj_s_234-485423_dgt_en.pdf, e-Grefte: <https://www.e-grefte.be/evzw/fr/homepage>, Υπηρεσία Editing, IATE-European Union Terminology: <https://iate.europa.eu/search/standard>, Europa.eu Γλώσσα και Ορολογία: https://europa.eu/european-union/documents-publications/language-and-terminology_el και το Linguee: <https://www.linguee.gr/>

προκύπτουν λάθη εκ παραδρομής ή από αμέλεια. Με αυτόν τον τρόπο, παρότι τα προβλήματα δε θα εξαλειφθούν, θα περιοριστούν οι παρανοήσεις και οι παρερμηνείες και σαφώς θα διευκολυνθεί το έργο του.

Βιβλιογραφία

Blücker, A. (2010). *Juridiska – ett nytt spark? En studie av juridikstudentersspråkliga inskolning*. Uppsala: Uppsala Universitet, σειρά Skrifter utgivna av Institutionem för Nordiska Språk vid Uppsala Universitet αρ. 79

Gortych-Michalak, K. (2015). Ασυνέχειες ή συνέχειες της ελληνικής νομικής γλώσσας (1974-2014). Στο: *Πρακτικά του Ε' Συνεδρίου Νεοελληνικών Σπουδών / Proceedings of 5th European Congress of Modern Greek Studies*. Θεσσαλονίκη, 2-5 Οκτωβρίου 2014, vol. 5, Διαθέσιμο από: http://www.eens.org/EENS_congresses/2014/gortych-michalak_karolina.pdf

Gross, M. (1975). *Méthodes en syntaxe: Regime des constructions complétives*. Paris: Herman.

Harris, Z. (1968). *Mathematical Structures of Language*. New York: Interscience Publishers.

Harris, Z. (1951). *Methods in Structural Linguistics*. Chicago: University of Chicago Press.

Kelsen, H. (1991). *General theory of Norms*. (Μ. Hartney, Μετάφρ). Oxford: Clarendon.

Koutsivitis, V. (1986). Reflections terminologiques et traductologiques à partir de la version grecque d' traite CEE [Ορολογικές και μεταφραστικές παρατηρήσεις με αφορμή το ελληνικό κείμενο της Συνθήκης της ΕΟΚ]. *Terminologie et Traduction*, 3, pp. 15-17.

Krimpas, P. (2017). ISO 704: 2009 and equivalents of English financial terms in lesser-used languages: the case of Greek. [πρόσβαση 20 Ιουλίου 2019]. Διαθέσιμο από: <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/0907676X.2017.1287206>

Politis, M. and Canellopoulou-Botti, M. (2000). Le sort de référents pragmatologiques dans les texte d' arrive en traduction juridique, ανακοίνωση στο συνέδριο *Truduction juridique: Histoire, Théories et Pratique* (Genève, 19-21 février 2000) [πρόσβαση 20 Ιουλίου 2019]. Διαθέσιμο από: <http://www.tradulex.com/Actes2000/Politis.pdf>

Sandrini, P. (1999). Translation zwischen Kultur und Kommunikation: Der Sonderfall Recht. Στο: P. Sandrini, (Επιμ.), *Übersetzen von Rechtstexten, Fachkommunikation im Spannungsfeld zwischen Rechtsordnung und Sprache*. Tübingen: Gunter Narr Verlag, pp. 9-44

Sinclair, J. (2005). Corpus and Text - Basic Principles. Στο M. Wynne (ed.) *Developing*

Linguistic Corpora: a Guide to Good Practice. Oxford: Oxbow Books, pp. 1-16.

Βαδάση Κ. και Φραντζή Κ. (2017). BanCo: Το Ελληνικό Σώμα Κειμένων Τραπεζικών Συμβάσεων. *Πρακτικά του 4ου Συνεδρίου Ελληνική Γλώσσα και Ορολογία 11ο Συνέδριο «Ελληνική Γλώσσα και Ορολογία»*. 9–11 Νοεμβρίου 2017, Αθήνα, 255-264. [πρόσβαση 20 Ιουλίου 2019]. Διαθέσιμο από: http://www.eleto.gr/download/Conferences/11th%20Conference/Papers-and-speakers/11th_19-18-06_VadasiKonstantinaFrantziKaterina_Paper2_V02.pdf

Βαλεοντης, Κ. και Κριμπάς, Π. (2014). *Νομική Γλώσσα. Νομική Ορολογία*. Θεωρία και Πράξη. Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη

Βλαχόπουλος, Στ. (2015). *Διαπολιτισμική επικοινωνία στην οικονομία. Η ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΚΕΙΜΕΝΩΝ ΑΠΟ ΤΑ ΓΕΡΜΑΝΙΚΑ ΣΤΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ*. [πρόσβαση 20 Ιουλίου 2019]. Διαθέσιμο από: <https://repository.kallipos.gr/handle/11419/208>

Γενική Γραμματεία της Κυβέρνησης, Κεντρική Επιτροπή Κωδικοποίησης, Εγχειρίδιο οδηγιών για την κωδικοποίηση της νομοθεσίας, Αθήνα, 2003. [πρόσβαση 20 Ιουλίου 2019]. Διαθέσιμο από: <http://www.ggk.gov.gr/wp-content/uploads/2019/04/%CE%A4%CE%95%CE%9B%CE%99%CE%9A%CE%9F-%CE%95%CE%93%CE%A7%CE%95%CE%99%CE%A1%CE%99%CE%94%CE%99%CE%9F-%CE%95%CE%9D%CE%99%CE%91%CE%99%CE%9F-%CE%9A%CE%95%CE%99%CE%9C%CE%95%CE%9D%CE%9F.pdf>

Διοργανικό Εγχειρίδιο Σύνταξης Κειμένων της Υπηρεσίας Εκδόσεων στην ιστοσελίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης [πρόσβαση 20 Ιουλίου 2019]. Διαθέσιμο από: www.Europa.eu

Κελάνδριας, Π. (2009). Η ορολογική ασάφεια των οικονομικών κειμένων ως μεταφραστικό πρόβλημα, Εισήγηση στο συνέδριο: *Ελληνική Γλώσσα και Ορολογία*, Αθήνα, 22-24 Οκτωβρίου 2009.

Κελάνδριας, Π. (2007). *Η μετάφραση των οικονομικών κειμένων : Μια λειτουργική προσέγγιση* - 1η έκδ. - Αθήνα: Δίαυλος.

Κεντρική Επιτροπή Κωδικοποίησης (Κ.Ε.Κ.). *Εγχειρίδιο Εναρμόνισης για το Ευρωπαϊκό Δίκαιο στην Ελλάδα*. [πρόσβαση 20 Ιουλίου 2019]. Διαθέσιμο από: <http://www.ggk.gov.gr/wp-content/uploads/2013/10/versionA.pdf>

Κεντρική Επιτροπή Κωδικοποίησης (Κ.Ε.Κ.). (2011). *Εγχειρίδιο Οδηγιών για την Κωδικοποίηση της Νομοθεσίας*. [πρόσβαση 20 Ιουλίου 2019]. Διαθέσιμο από:

http://www.ggk.gov.gr/wp-content/uploads/2010/02/teliko_egxeiridio_odigion_gia_tin_kodikopoiisi_tis_nomothesias.pdf

Κοινός πρακτικός οδηγός του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, του Συμβουλίου και της Επιτροπής για τα πρόσωπα που συμβάλλουν στη σύνταξη των νομοθετικών κειμένων στο πλαίσιο των κοινοτικών οργάνων. (2016). [πρόσβαση 20 Ιουλίου 2019]. Διαθέσιμο από: <https://publications.europa.eu/el/publication-detail/-/publication/3879747d-7a3c-411b-a3a0-55c14e2ba732/language-el>

Μάνεσης, Αρ. (1999). *Η νεοελληνική γλώσσα στη νομική επιστήμη*. Αθήνα: Προσκήνιο.

Οδηγός για τη σύνταξη, τη μετάφραση και την αναθεώρηση των νομικών πράξεων και λοιπών εγγράφων της Ευρωπαϊκής Ένωσης στα ελληνικά. [πρόσβαση 20 Ιουλίου 2019]. Διαθέσιμο από: http://ec.europa.eu/translation/greek/guidelines/documents/styleguide_greek_dgt_el.pdf

Παναρέτου, Ε. (2009). *Νομικός Λόγος. Γλώσσα και Δομή των νόμων*. Αθήνα: Παπαζήση.

Παπαστερίου, Δ. (1994). *Γενικές αρχές του αστικού δικαίου*. Θεσσαλονίκη: Σάκκουλας.

Ρόκας, Ν. και Γκόρτσος, Χρ. (2012). *Στοιχεία τραπεζικού δικαίου: δημόσιο και ιδιωτικό τραπεζικό δίκαιο*. Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη.

Σταυράκης, Α. (2010). *Νεοελληνική νομική γλώσσα και ορολογία*. Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη

Ψυχομάνης, Σπ. (2011). *Τραπεζικό δίκαιο: δίκαιο τραπεζικών συμβάσεων*. Αθήνα/Θεσσαλονίκη: Σάκκουλας.

Κωνσταντίνα Βαδάση

Υποψήφια Διδάκτορας
Τμήμα Μεσογειακών Σπουδών
Σχολή Ανθρωπιστικών Επιστημών
Πανεπιστήμιο Αιγαίου
vadasicon@gmail.com

Κατερίνα Θ. Φραντζή

Καθηγήτρια
Τμήμα Μεσογειακών Σπουδών
Σχολή Ανθρωπιστικών Επιστημών
Πανεπιστήμιο Αιγαίου
frantzi@rhodes.aegean.gr